

Более того, неэффективность судебной защиты в случае нарушения норм права - серьезный фактор неисполнения законов: даже выигранный арбитражный процесс не означает возврата долга, так как исполнительное производство крайне неэффективно. Существующая система регламентации со стороны налоговых органов также не способствует активизации инвестиционного процесса со стороны коммерческих банков.

Таким образом, очевидно, что существуют внешние, относительно банковской системы, причины недостаточного участия казахстанских коммерческих банков в инвестиционной деятельности. В связи с этим необходимо провести значительную работу по созданию условий нормального извлечения прибыли в реальном секторе экономики прежде всего на государственном уровне, что, на наш взгляд, может способствовать смещению акцентов в работе банков в сторону долгосрочных активных операций, не забывая о том, насколько современная банковская система Казахстана соответствует потребностям реальной экономики, и насколько эффективно она способна обеспечивать процесс экономического роста страны.

Литература

1. Петров В. Промышленная политика // Риск. 1998. - № 5-6. - С. 4 - 9.
2. Боди З., Мертон Р.К. Финансы. - М.: Изд. Дом «Вильямс», 2000.
3. Аристов Д.В., Гузов Г.В. Ликвидность банков: скрытая угроза // Деньги и кредит. - 2001. - №7. - С. 49 -51.
4. Гусева К.Н. Долгосрочное кредитование как метод интеграции банковского и промышленного капиталов // Деньги кредит. - 2000. - №7. - С. 16.
5. Гусаков Б. Профилактика финансовых потерь // Риск. - 1998. - №1. - С. 30.

А.Т. Жузбаева

ӨНДІРІСТЕГІ ЕҢБЕК ӨНІМДІЛІГІН, ӨНІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК САУДА ҰЙЫМЫНА МҮШЕ БОЛУДЫҢ БІРДЕН БІР ФАКТОРЫ

Бәсекеге қабілетті өнім өндіру нарық экономика қатынас жағдайында ауыл шаруашылық өндірісінің барлық саласында басқару жүйесін тиімді ұйымдастыруға және ресурстарды ұқыпты пайдалануға байланысты. Бұл жөнінде Президент өзінің 2008 жылғы Қазақстан халқына жолдауында: «Ауыл шаруашылығының өнімдерін экспортқа шығаратын секторларын күшейтуге күш-жігерді шоғырландырудың маңызы зор» деген ойды айтты. Бұл стратегиялық мәселелерді іске асыруда, мақта өнімін экспортқа дайындау үшін өндірістің еңбек өнімділігін арттырумен бірге өнімнің сапасын жақсарту келешекте басты мәселелердің бірі болып қала бермек. [1]

Ғылыми-техникалық прогресс пен өндірісті дамыту нәтижесінде басқарудың коммерциялық қызметі, маркетинг, контроллинг, аудит, сыртқы экономикалық қызмет, ақпараттық қамтамасыз ету секілді қызметтерде еңбек өнімділігі мен өнім сапасына өздерінің айтарлықтай әсерін тигізеді. Сондықтан да, басқару қызметтеріне айрықша көңіл бөлу, құрылымдардың қалыптасуында басты рөл атқарады. Бұл үрдістегі аталмыш қызметтерді айқындап, тиісті бөліктерге (секторларға, бөлімшелерге) немесе жекелеген басқарушы қызметкерлерге ұйымдасқан түрде жүктеуге болады.

Ауыл шаруашылығын басқару және шаруашылық тетігін жетілдіру жөніндегі міндеттерді сәтті орындау, барлық басшылар жүйесіне, ондағы мамандардың өндірістегі барлық мүмкіншілікті тиімді пайдалануына байланысты.

Еңбек өнімділігін арттырудағы басқару әдістері өндірістердегі алға қойылған мақсаттарға қол жеткізу үшін, ондағы өндірілетін өнімнің сапасын ұтымды ұйымдастыруға қажетті шарттарды қалыптастыруға, озық техниканы қолдану және өндірісті үдемелі ұйымдастыру, сондай-ақ оның тиімділігін барынша арттыру мақсатына бейімдеу, тағы басқа тәсілдерді жүргізу болып табылады. Өндірісті басқару үрдісі барысында мазмұны мен сипаты,

күрделілік деңгейі мен өзіндік ерекшеліктері әртүрлі көптеген міндеттерден тұратындығы белгілі. Сондықтан, оларды шешуге бағытталған басқарудың әртүрлі әдістерін қолдану қажет. Дегенменен, мұндай әдістердің негізгі бағытталуы ретінде өндірістік ұжым мен оның жекелеген мүшелері саналатындықтан, оларды біріктіру мен топқа бөлу қасиеттерін анықтау керектігі талап етіледі. Кәсіпорын ұжымына немесе жекелеген жұмысшыларға мотивация ықпалы, яғни ұжымның немесе жекелеген жұмысшының сапасына қажетті бағытта жұмыс істеу мотивінің әсері арқылы бекем орналасуына байланысты болады. Еңбек өнімділігін көтеруге және сапалы экспортқа лайықты өнім өндіру құрылымдағы жұмысшы-қызметкерлердің жүріс-тұрысына, тағы басқа психологиялық жағдайына және де басқа факторлар жүйесіндегі мүдделер мен қажеттіліктердің алатын орнына байланысты. Қажеттілікті сезіну (талап, мақсат, т.б. түрлері) нақты өнім өндірушіні әрекет етуге бағыттайды. Сол себептен, өндірістегі басқару әдістерін, жекелеген жұмысшының немесе ұжымның мақсатқа сай әрекет етуін ұйымдастырудағы белсенді рөлі, ең алдымен, тиісті қажеттіліктерді қалыптастыруға бағытталуы тиіс. [2]

Өндірісті басқарудағы ұйымдық-әкімшілік әдістері, негізінен, еңбек өнімділігін, өнім сапасын көтеруге заңды түрде іске асыруға, жоғарғы қызметті, т.б. мәселелерді қамтиды. Әкімшілік әдістің көмегімен өндіріс жүйесіндегі құрылымдардың және жекелеген жұмысшы-қызметкерлердің жұмыс істеу орны, олардың құқықтары, міндеттері және жауапкершіліктері, өндірістегі байланыстары, іс-әрекеттерінің үйлесімділігі, жұмыс тиімділіктерінің бағасы және т.б. көрсеткіштері анықталады.

1-кесте

**Өндірістің еңбек өнімділігін және өнімнің сапасын көтерудегі басқару әдістерінің
мотивациялық сипаттамасы**

Өндірісті басқару әдістерін жіктелік жағынан сипаттау	Өндірісті басқару әдістерінің түрлері		
	Ұйымдық-әкімшілік	Әлеуметтік-психологиялық	Экономикалық
Жүріс-тұрыс әдістерінің түрі	Еңбек тәртібіне және сезімнің қажеттілігін ұғыну мен ұйымда еңбекке талпыну	Әлеуметтік-психологиялық (рухани) мүдде мен пайда	Материалдық жағдайды жақсарту мен пайда
Басқару жүйесіндегі ықпал ету сипаты	Тікелей	Жанама	Жанама
Негізгі ықпал ету арналары	Ұйымдық тетік: басқарудағы құрылым, еңбекті мөлшерлеу, реттеу, кадрларды іріктеу, шешім қабылдау, т.б.	Әлеуметтік механизм: топтар, жеке тұлға және олардың рөлі мен мәртебесі т.б.	Экономикалық механизм мен оның құралдары: қаржы, баға, жалақы, т.б.
Әдістерді таңдағанда	Жоғарғы басшы нормативтік-құқықтық актілерінің ережелеріне сай болуы	Моральдық-әдептілік мөлшерге сай болуы	Экономикалық заңдарға мөлшер мен мөлшерлікті сақтау
Тиімді қолдану шарттары	Өндірісті басқару жүйесін жүзеге асырудың бірыңғай әдістемесін тәртіпті түрде пайдалану және әдістерді қолдану тиімділігін сараптаудың әсері		
Ескерту: Автордың өңдеуі бойынша орындалған.			

Ұйымдық-әкімшілік әдістер тікелей ықпал ететіндігімен ерекшеленеді. Себебі кез-келген реттеуші құжаттың немесе басқа да әкімшілік актінің міндетті түрде орындалуы тиіс. Бірақ та, бұл ғылыми дәйектегі шешім қабылдауы, бұйрықтар мен тапсырмалардың бұлжытпай орындалуын бақылау қолдану жүйесі арқылы жүргізеді және реттеуші құжаттама талаптарының сақталуын талап етеді.

Дегенменен, тәжірибеде тек қана әкімшілік жолымен мотивацияны қолдану арқылы ұйымның және оның жекелеген мүшелерінің, еңбек өнімділігін және өнім сапасын көтеру жөніндегі міндеттерін шешуге бағытталған мәселелерді толық шешуге болмайды. Барынша жоғарғы тиімділікке қол жеткізу үшін материалдық және моральдық әдістерге де ерекше көңіл бөлу керек. Өндірістің өнімділігімен өнім сапасын арттыруда басқарудың экономикалық әдістері де құрылымдардың экономикалық мүдделеріне айтарлықтай әсер етеді. Ол экономикалық заң талаптарын саналы түрде пайдалануға негізделі отырып, өндіріс ұжымы мен оның жекелеген мүшелерін еңбек өнімділігін арттыруға, материалдық тұрғыдан

ынталандыруға мүмкіндік беретін бірден-бір жол болып табылады. Еңбек өнімділігін көтеруге және өнім сапасын бәсекелестікке лайықтау үшін өндірістердегі әлеуметтік-психологиялық климаттың, жеке тұлға мен ұжымның қасиеттерін пайдаланудың және олардың сапалы еңбек етуге бейімдеудің де әсері зор. [3]

Өндірістердің ұйымдық-құқықтық түріне қарамастан, ауыл шаруашылық құрылымдарында, нарықтық экономика қатынас жағдайында еңбек өнімділігін көтеру біздің ойымызша мынадай үш бағытын іске асыру тиіс:

- агроқұрылымдардың сыртқы ортамен, атап айтқанда өз өнімін тұтынушыларымен, ресурс жеткізушілермен, қызмет көрсетушілермен, мемлекеттік ұйымдармен, жергілікті басқару әкімшіліктерімен және де тағы басқа мекемелермен тығыз байланыста болуды қамтамасыз ету;

- құрылымдарда өндірістік және қызмет көрсетуші бөлімшелер мен бөлімшелер арасындағы экономикалық тағы басқа байланыстарды нығайту және жетілдіру;

- өндірістегі әрбір мүшенің тиімді, жоғарғы дәрежеде еңбек етуіне мүмкіндік жасау, материалдық және моральдық тұрғыдан ынталандыру, оларды басқару ісіне қатыстыру, жұмысшы-қызметкерлердің жүріс-тұрыс мәселелеріне қатысты мәселелерді шешуге деген қызығушылығын тудыруды қалыптастыру.

2-кесте

Ауыл шаруашылық субъектілерінің өнім өндірудегі, оның сапасын көтерудегі басқарудың жоспарлы және нарықтық экономика қатынастағы кейбір ерекшеліктері

Өндірісті сапалы өнім өндірудегі негізгі қызметтері	Әкімшілік-әміршілік жағдайда	Нарық экономика қатынас жағдайында
Өндірістегі өнім өндіру сапасын жоспарлау	Өндірістердің өнім өндіру көлемі жоғарыдағы нұсқауларға сай болуы	Өнім өндіру көлемін агроқұрылымдар өздері жоспарлайды
Өнімді сатуды жоспарлау	Бақыланатын сандық көрсеткіштер жоғарыдағы нұсқауларға байланысты белгіленеді	Нарықтағы сұраныс негізінде жүзеге асырылады
Өндірісті материалды-техникалық жабдықтау	Бір орталықтан жүргізу арқылы сатылады	Нарықтық бағаға сүйене отырып сатып алынады
Өндіріске несие беру	Орталықтандырылған несие арқылы жүргізу қолданылады. Өтеу мерзімі, басқа да несиелер жоғарыдан шешіледі	Коммерциялық банктер арқылы несие алу
Өнімге баға жүйесін қолдану	Өнімді мемлекеттің сатып алуы реттеліп, көтерме бағалар арқылы белгілеу	Еркін баға, нарықтық қатынасқа лайықты
Өндірілген өнімді өткізу (сату)	Мемлекеттік сатып алушы ұйымдар мен өңдеуші кәсіпорындар арқылы жүргізу қаралған	Өнімді тұтынушылардың өзі іздейді немесе жыл басындағы келісім шартқа сүйене отырып жүргізіледі
Құрылымдардың басшыларының іс-әрекеттеріне бақылау жасау	Мемлекеттік ұйымдар мен ауыл шаруашылық басқармалар арқылы бақыланады	Салалық және де бақылаушы-инспекторлар арқылы жүргізіледі
Құрылымдардың басшыларын таңдау	Ұжымдық шаруашылықтарда ресми түрде сайлануы, мемлекеттік шаруашылықтарда мемлекеттік органдар дайындайды	Мемлекеттік қазынашылық кәсіпорындарда атқарушы органдар дайындайды, мемлекеттік емес құрылымдарда сайлау немесе меншік иелері сайлайды
Агроқұрылымдардағы (ауылдағы, селодағы) әлеуметтік инфрақұрылымдардың қызметін реттеу	Кәсіпорындардағы әлеуметтік инфрақұрылымдар мемлекет объектісі ретінде қарастыру	Құрылымдардағы инфрақұрылымдар кәсіпорын құрылымынан шығарып тасталып, жергілікті басқару органдардың құзырына беріледі

Ескерту: Автордың өңдеуі бойынша орындалған

Міне, осы талаптардың бәрі ауыл шаруашылығының өндірістерінің тиімді жұмыс істеуіне, ұтымды еңбек ұйымдастыруға және шаруашылық жүргізудің өнім сапасын көтеруге, экономикалық тетіктерді түзетуге, тағы басқа шаруашылық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Аграрлық саладағы ескі жүйе қайта қаралғаннан соң, ауыл шаруашылығында жаңа кәсіпорын түрлері пайда бола бастаған жағдайда шаруашылық жүргізу, оны талапқа сай

ерекшеліктеріне лайықты жоспарлы әдіспен нарыққа өткізу, еңбек өнімділігін көтеруде негізгі бағыттардың бірі болды. Жоспарлы-әміршілік экономикадан нарықтық экономикаға өтуде еңбек өнімділігі айтарлықтай төмендеп кетті. Бірақ та, оны көтеру тек жетілген басқару теориясын талап етеді. Міне, осы жағдайда қазіргі кездегі ғылыми тәжірибе стратегиясында, сонымен қатар, негізгі экономикалық саясат қағидаларында олар елеулі қайшылықтармен ерекшеленеді. [4]

Мұндай қайшылықтар, әсіресе аграрлық салада көптеп кездеседі. Мемлекеттің халық шаруашылығындағы алдын-ала ойластырылмаған стратегия негізінде жүргізіліп жатқан қайта құрулар бәрінен бұрын ауыл шаруашылығына біраз теріс әсерін тигізді. Дүниежүзіндегі көптеген мемлекеттерде аграрлық саланы қайта құруда сол елдің өзіне тән ерекше жағдайларына қарай, тарихи даму жолын негіздей отырып, жеке салалардың өнімінің сапасын төмендетпеу үшін, ғылыми талдау арқылы реформаны жүргізеді. Әрбір ғылымның бұл жөніндегі теориялық жұмыстары талданып, оны жетілдіру жөнінде міндеттер қойылады. [5]

Ауылшаруашылығын сала ретінде, қасиеттеріне қарай өнімділікті көтеруге және сапалы өнім өндіруде, өзіндік белгілері мен ерекшеліктеріне қарай бірнеше бөлікке бөлу керектігі тууда:

Біріншіден, ауыл шаруашылығындағы өндірістік айналымдар (циклдар) мен олардың ұзақтығы биологиялық үрдістердің табиғи өрістеуімен тікелей байланысты. Өнімдердің басым бөлігі күзде өткізілуіне байланысты ақшалай түсімде, соған сәйкес жүргізіледі, несиенен көмек қарыздар ұдайы өндірістің экономикалық тұрғыдан қажетті құралы бола тұрып, өндірістің тиімділігін көтеруде үлкен рөл атқарады.

Екіншіден, қазіргі кезеңде ауылдағы тауар өндірушілердің еңбегінің техникалық ресурстармен қарулану, кадрлардың білімділігі, біліктілік деңгейі төмен, ауыл шаруашылық өнімін өндіретін жұмысшылардың санының азаюына да байланысты, өнім сапасының бәсекеге лайықты болмауы.

Үшіншіден, еңбек өнімділігін көтеру әрбір шаруашылықтың аймақтық ерекшеліктеріне байланысты болуда. Сол үшін ұйымдық құрылымдарға, егістік алқаптармен мал басы құрылымының бірыңғай тәртібін ұсыну, мамандардың жауапкершілігін күшейту, қаржы мәселесін шешу керектігі туып отыр.

Төртіншіден, өндірістің маусымдылығын ескере отырып, ауыл шаруашылық құрылымдарының басшыларына толық жұмыс күшін қамту, ұйымдық салаларды ұтымды ұйымдастыру арқылы, еңбек өнімділігін көтеруге қол жеткізу керектігі тууда.

Бесіншіден, әрбір шаруашылықты жеткілікті түрде ресурстармен, қорлармен және өндірістік, материалды-техникалық ресурстармен қамтамасыз ету қаралуы керек. Мысалы, өткізу көлемі, шаруашылықты тұқыммен, азықпен, жем-шөппен, тағы басқа қажетті (сақтау қоры) мәселелер шешу де қаралғаны жөн. Міне, осы айтылған ерекшеліктермен басқа да материалдар, ауыл шаруашылық өндірісінде, оның ішінде мақта шаруашылығында да, еңбек өнімділігін көтеруге, өнімнің сапасын бәсекелікке лайықты өндіруге мүмкіндік береді.

Ауыл шаруашылығында, оның экономикасын көтеру мәселелерін қарастырған кезде аграрлық өндірістің бүкіл салалар арасындағы беделін көтеріп, оның ерекше қасиеттерін сақтап, нарық жағдайындағы тепе-теңдігін бұрмалауға жол бермейді:

1. Өндірістің және негізгі өндірістік факторлардың бірінші кезекте егістік жердің бір қалыптылығы. Ауыл шаруашылығының басқа өндірістерге қарағанда айырмашылығы жұмысшы-қызметкерлерді тиімсіз ауыстыруға болмайды. Жер белгілі-бір өсімдіктерді егуге дайындалады. Егерде, зауыт қуаттылығын жаңа станок сатып алумен көтерсе, егістік жерлерді ұлғайта алмайсыз, елеулі шығындарсыз да өсімдіктен (мақтадан) артық өнім ала алмайды, т.б. Ауыл шаруашылық өнімдері көп жағдайда тез бұзылады, уақытылы жинап алмасаң шашылады, шығымдылығы төмендейді, және барлық күту жұмыстарын дер кезінде орындалуын талап етеді, бұл оның экономиканың басқа салаларына қарағанда нәзік екендігін көрсетеді.

2. Нарықтық қатынас жағдайында ауыл шаруашылық өнімдерінің жоғары бәсекелестік деңгейі тәуелсіз өндірушілердің елеулі санымен қамтамасыз етіледі. Олар әртүрлі жағдайда жұмыс істей отырып, өз өнімдерінің саны, түрі, көлемі жағынан әртүрлі табыстылық деңгейі-

не қол жеткізеді. Өндірісті шоғырландыру үрдісі кейбір жағдайларда айтарлықтай нәтиже бермейді және де өте баяу жүргізіледі. Ауыл шаруашылығында дәлелденбеген және тәжірибеде тексерілмеген жаңалықтарды енгізу жағдайы да бәсеке арқылы реттеліп отырылуы тиіс.

3. Өндірістегі негізгі өндірістік факторлардың реттелмегендігі және су тасқыны, егістік алқаптардың үсік шалуы мен суға батуы, дауылға ұшырауы, мал арасындағы жұқпалы аурулардың таралуы секілді т.б. кездейсоқ апаттардан қорғанбағандығы салдарынан, оның тәуелділігін күшейтеді. Егілген дақылдардың өнімділік сапасына, жылылық, өсімдіктердің өсіп-өну кезеңдеріндегі ауа райы, жауын-шашын мөлшері аурулардың, арам шөптердің бар болуы да және де басқа кездейсоқ факторлардың кері әсер тигізуі де мүмкін. Осылардың бәрі сақтандыру жарнасын көбейтуге және ерекше түрде несие беруге мәжбүр етеді. Табиғи факторлардан шеккен зиянды қолдау мен реттеу мемлекеттің құзырында болуы керек.

4. Ауыл шаруашылық өндірісінің айналымының ұзақтығы, оны несиелеуге қолайсыз. Сондықтан да, жалпы АӨК-дегі құрылымдарды қарапайым шарттармен несиелеу қиынға түскеннен кейін мемлекет арнайы ипотекалық банк құруды қолға алды.

5. Азық-түлікке және шикізатты жеткізудегі деген төлем қабілетті сұранысты қанағаттандыру қажеттілігі негізінде аграрлық саланың ел экономикасымен тығыз салааралық өзара байланысын реттеу керектігі қажет болып отыр. Ауыл шаруашылығының өндірісінің өнімінің бір пайызға өсуі, ғалымдардың зерттеулері бойынша, барлық экономиканың 2-3 пайыз өсуін қамтамасыз етеді. Ауыл шаруашылығына берілген әрбір теңгенің басқа салаларда 9-10 теңге болатын қосымша жиынтық сұраныс туындайтынын дәлелдеуде.

Егер де, мемлекет аграрлық секторды нарықтық жүйе арқылы басқарудан шеттетілсе немесе басқару саясатында дәлсіздіктерге жол берсе, бұл жағдайда тек элементтік тұрақсыздық қана орын алып қоймай, мемлекеттік кірістің төмендеуіне әсерін тигізеді, елдің азық-түлік қауіпсіздігін күшейтеді. Мұндай жағдайда үкімет мемлекеттік қолдау тетіктері арқылы қаржының бір бөлігін аграрлық секторға жұмсап, ондағы өндірілетін өнімдерді кемітпеуге немесе сол күйінде сақтап қалуға, бағаның тепе-теңдігін ұстап тұруға жұмсайды.

Сонымен қатар, шаруашылықтардың нарықтық қатынаста, шартты түрде өнім өндіруіне байланысты, соңғы нәтижелерге ресурстар мен ауыл шаруашылық өндірісінің дайын өнімдерінің бағаларына, кей жағдайда, күтпеген факторларда әсер етуі мүмкін. Қазіргі кезде өндірілген өнімдерді өткізу (сату), нақтырақ айтсақ, тапсырыс қарқынын қалыптастыру мен оның материалдық базасын қамтамасыз ету мәселесі шаруашылықтардың іс-әрекетінің ең басты мәселелерінің біріне айналууда. [6]

Еңбек өнімділігін көтеруге және бәсекеге лайықты сапалы өнім өндіруге өндірісті бейімдегенде біздің ойымызша екі негізгі сипатты білуі тиіс:

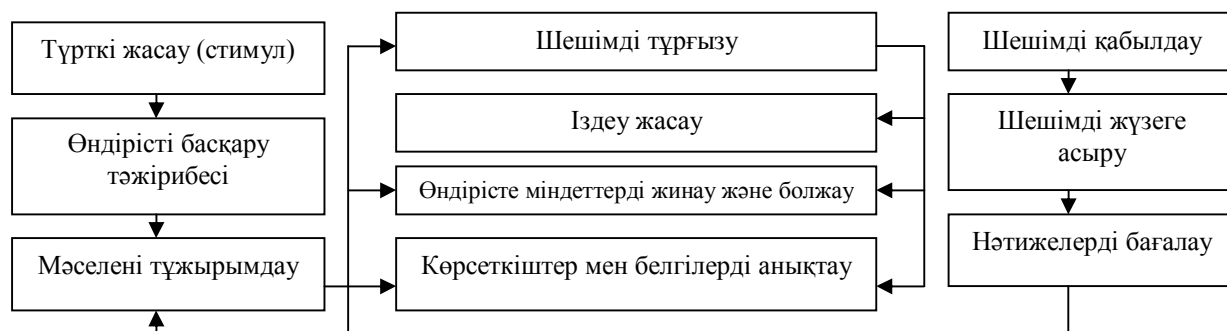
Біріншіден, бұл жөнінде шешім қабылдағанда көптеген жорамалдаған альтернативті шешімдер ішінен тек бір ғана, толық анықталған шешімді таңдап алу керек. Міне, сол шешім арқылы саланың дамуына тән ерекшелігі сай келетін вариантты негізге алып, оны өндіріске енгізуге болады. Екіншіден, өндірісте сапалы өнім өндіру үшін шешім қабылдау барлық кезеңде бір мақсатқа жету сәйкестігіне бейімделуі тиіс.

Сонымен, бәсекеге лайықты өнім өндіру өндірісте кейбір қателіктерге ұшырауы мүмкін. Мұны әлеуметтік-экономикалық мәселелерді толық жинап, оны қабылдау мен тексеруге қабілетті шектеулермен түсіндіру арқылы шешу керек. Шешім қабылдау мен дайындау барысында өндірістерде құрылым басшылары үшінші суреттегі басқару үлгісінің көрсеткіштерін пайдаланғанды ұсынамыз.

Суреттегі схемаларға қарағанда өндірістің тиімділігін көтеру үшін шешім жасау, қабылдау және орындаудан басқа, оны өндіріске енгізу үшін біраз мәселелерді қозғау керектігі қажет екендігін көруге болады. Мысалы, басқару тәжірибесі, іздену, нәтижені бағалау, анықтау, өткен кезеңдегі шаруашылықтың іс-әрекеттерінің қорытындысы, технологиялық құрал-жабдықтардың жеткіліктілігі немесе жеткіліксіздігі, нарық қатынас кезеңінде туындайтын өзгерістер, т.б. [7]

Қорыта айтқанда, өндірісте еңбек өнімділігін көтеруге және бәсекелікке лайықты өнім өндіруге бейімдеуде шешім қабылдау үрдісінің үлгілері, шаруашылықтың менеджеріне ішкі

сезімдері мен өзіндік ой-пікірлерін қадағалауға, үлкен сенімділікпен және дәйектілікпен қабылдауды талап етеді. Басқаша айтқанда, үлгілерді қолдану менеджердің интуициясын, тәжірибесін және білімін толығырақ жүзеге асыруға жағдай жасайды.

Ескерту: Автордың өңдеуі бойынша орындалған.

1-сурет. Өндірісті басқару кезіндегі шешім қабылдау үлгісі

Соңғы жылдары нарық қатынас жағдайына өткеннен соң, Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіп кешеніндегі негізгі өрісі ауыл шаруашылығын басқару, оның өндірісін ұйымдастыру тұжырымдамаларында, оны жетілдіру жөнінде бірқатар іс-шаралар жүргізілді. Дегенмен, мемлекет әлемдік сауда ұйымына кіру жөнінде бағыт алғанда шаруашылықтарда өнім өндіру жөніндегі жауапкершілікті күшейту, өндірісте іс-жүргізуді ғылыми негізге бұру, зерттеулердің маңыздылығын көтеру, нормативтік базаны дайындау және шаруашылыққа теориялық және тәжірибелік маңызы бар мәселелерді пайдалану керекті кәзіргі-талаптардың бірі болып отыр. Құрылымдарда олардың барлық мүшелерінің мүдделеріне сай шаруашылық жүргізудің экономикалық тетіктерін сапалы түрде реттеу, ерекшеліктеріне мән беру, тауар өндірушілердің өндіріс құралдары меншік иесінде болса да, негізгі экономикалық түрткі ұдайы өндіріс арқылы табыс табу және еңбек өнімділігін көтеру, өнімнің сапасын арттыру елеулі дәрежеде іске асуы керек.

Әдебиеттер

- 1 Назарбаев Н.А. Послание Президента РК народу Казахстана. Астана. (2007-2009ж.ж.).
- 2 Есполов Т.И. «Эффективность агропродовольственного комплекса Казахстана». Алматы: НИЦ «Ғылым», 2002.- С. 448.
- 3 Ашимбаев Т. А. «Экономика Казахстана на пути к рынку». Алматы. Изд. «Казахстан» 1994. - С.168.
- 4 Куралбаева А.Ш. Ауыл шаруашылығында еңбек ұйымдастыруды, ақы төлеуді жетілдірудің кейбір мәселелері. ж-л: «Ізденістер, нәтижелер», Алматы, Қазақ Ұлттық Аграрлық Университеті, 2005 г., № 2.
- 5 Купешева А. К. Развитие мотивации труда работников сельскохозяйственных предприятий – важный фактор повышения эффективности производства. // Алматы, ж. «Қаз ҰУ хабаршы» №2, 2005.
- 6 Купешев А. Ш. «Ауыл шаруашылық кәсіпорындарында өнім өндіру мүмкіндіктерін тиімді пайдаланудың кейбір жолдары» // Алматы, сәуір - маусым 2003 ж.- С.52-55.
- 7 Көпешев А. Экономика механизмі – аграрлық өндірісте. изд. “Қайнар” – А.: 2004 ж. Монография 11,8 п.л.

Основная цель государства в настоящее время, когда происходит мировой финансовой кризис и предприятия работают по принципу рынка, повышение эффективности производства, особенно агропромышленного комплекса (АПК), на основе интеграционно-инновационного процесса и совершенствования управления. Во всех отраслях страны, взявшей курс на вступление в ВТО, имеет большое народнохозяйственное значение повышение конкурентноспособности продукции.

The main goal of the State during this time when the world financial crisis takes place and businesses are working by market principles is to increase the efficiency of production. Especially the agricultural industry complex based on integration-innovation process and management modernization, financial-credit policy, taxation, price formation and other economic mechanisms which have great national economy importance in every department of the State, which works towards the entry into the Worldwide Commercial Organization to raise competitive capacity of goods and etc.